

Ömer Seyfettin'in *Bir Hayır* Adlı Hikayesinin Metnin Büyük Ölçekli Yapısı Bağdaşıklık Düzlemi Bağlamında Analizi

Sakinur OKUYAN

Doktora Öğrencisi, International Burch University

ORCID: 0009-0007-2352-5650, sakinur.okuyan@stu.ibu.edu.ba

Prof. Dr. Mustafa ARSLAN

International Black Sea University, marslan@ibsu.edu.ge

ORCID: 0000-0002-2273-3251

Özet

Ömer Seyfettin'in edebi eserleri, Türk edebiyatında dil ve anlatım teknikleri açısından önemli bir yere sahiptir. Bu çalışmada, yazarın "Bir Hayır" adlı hikâyesi, metin dilbiliminin temel unsurlarından biri olan bağdaşıklık düzleminde incelenmiştir. Problem olarak, metindeki anlamsal bağıntıların, büyük ölçekli metin çözümlemelerinde nasıl bir bütünlük oluşturduğu sorusuna odaklanılmıştır. Bu doğrultuda, metnin içeriğinde yer alan dilsel göstergeler, bağdaşıklık unsurları ve makro yapısal organizasyonu detaylı bir şekilde analiz edilmiştir. Çalışmanın amacı, metin dilbilimi perspektifinden hareketle "Bir Hayır" hikâyesinin yapısal bütünlüğünü ve bağdaşıklık unsurlarının nasıl işlediğini ortaya koymaktır. Araştırmada, nitel bir yöntem benimsenmiş, metin çözümlemesi yoluyla hikayenin anlamsal özellikleri detaylı bir şekilde incelenmiştir. Hikaye, baştan sona taranarak bağdaşıklık unsurları ve bunların metnin anlamına etkileri belirlenmiştir. Elde edilen veriler içerik analizi ile yorumlanmıştır. Elde edilen bulgulara göre hikayede bağdaşıklık unsurlarının etkili bir şekilde kullanıldığı ve Durmuş Ağa'nın ihmalciliği ile toplumsal değerlerin kaybına vurgu yapıldığı görülmektedir. Hikaye, okuyucuya ihmalcilik ve bencilliğin sonuçlarını sorgulama fırsatı sunarken hayırseverlik ve toplumsal sorumluluk konularında ders verme amacı taşımaktadır. Çalışma, metin çözümlemesi alanında bir katkı sunarken, edebi eserlerin toplumsal eleştiri aktarma potansiyelini de gözler önüne sermektedir.

Anahtar Kelimeler: Bir Hayır, Ömer Seyfettin, Bağdaşıklık, Metin Analizi

An Analysis of The Macrostructure of Ömer Seyfettin's Story *Bir Hayır* in The Context of Cohesion Framework

Abstract

Ömer Seyfettin's literary works hold a significant place in Turkish literature in terms of language and narrative techniques. This study examines the short story "Bir Hayır" through the lens of cohesion, one of the core elements of text linguistics. The study focuses on the problem of how semantic relationships within the text create a sense of unity

in macro-level textual analysis. To address this, linguistic markers, cohesive devices, and the macrostructural organization of the text were analyzed in detail. The aim of the study is to reveal the structural integrity of *Bir Hayır* and how its cohesive elements function within the framework of text linguistics. Employing a qualitative method, the study conducts an in-depth analysis of the story's semantic features using text analysis. The story was systematically examined to identify cohesive elements and their impact on its meaning, with findings interpreted through content analysis. Results indicate that cohesive devices are effectively utilized in the story, highlighting Durmuş Ağa's negligence and the erosion of societal values. The narrative invites readers to reflect on the consequences of negligence and selfishness while emphasizing philanthropy and social responsibility. This study contributes to the field of text analysis and showcases the potential of literary works to convey societal critique.

Keywords: *Bir Hayır*, Ömer Seyfettin, Cohesion, Text Analysis

1. Giriş

Metin dilbilimi, dilin anlam oluşturma süreçlerini metin düzeyinde ele alan bir dilbilim dalıdır. Bu yaklaşım, bir metnin yalnızca bireysel cümlelerinin değil, metnin bütünüyle nasıl anlamlı bir yapı oluşturduğunu anlamayı hedefler (Halliday ve Hasan, 1976). Metin dilbiliminin iki temel bileşeni olan bağdaşıklık (cohesion) ve tutarlılık (coherence), bir metnin anlamlı bir bütünlük oluşturmasında kilit rol oynamaktadır. Bağdaşıklık, metnin dilsel birimlerinin birbiriyle ilişkili olduğu durumları ifade ederken tutarlılık metnin anlamsal bütünlüğünü sağlamaktadır (Brown ve Yule, 1983). Bu bağlamda, metin çözümlemelerinde bağdaşıklık unsurlarının incelenmesi, bir metnin anlam organizasyonuna dair önemli bilgiler sunmaktadır.

Türk edebiyatında, modernleşme süreciyle birlikte metinlerin dilbilimsel analizine yönelik çalışmalar artmakla birlikte, özellikle klasik hikâye türünde bu tür çözümlemeler sınırlıdır. Ömer Seyfettin, Türk edebiyatının modernleşme sürecinde sade Türkçe kullanımı ve toplumcu yaklaşımıyla ön plana çıkan bir yazar olarak dikkat çekmektedir. Yazarın eserleri, dilin hem bireysel hem de toplumsal işlevlerini iç içe barındırması bakımından büyük bir öneme sahiptir (Gündüz, 2007). Ancak Seyfettin'in eserlerinin metin dilbilimsel açıdan incelenmesi oldukça sınırlıdır ve bu eksiklik, yazarın hikâyelerindeki bağdaşıklık ve tutarlılık unsurlarının nasıl bir anlam bütünlüğü oluşturduğunun derinlemesine anlaşılmasını güçleştirmektedir.

Bu çalışmanın odak noktası olan “*Bir Hayır*” adlı hikâye, Ömer Seyfettin'in bireysel anlatım gücünü ve dil kullanımındaki ustalığını yansıtan önemli bir eserdir. Hikâye, hem dilsel hem de

anlamsal bağdaşıklık unsurlarını bünyesinde barındırması bakımından, metin dilbilimi açısından detaylı bir analiz gerektirmektedir. Halliday ve Hasan'ın (1976) bağdaşıklık kuramı, metinlerin dilsel ilişkiler ağını incelemek için evrensel bir çerçeve sunar. Bu çerçevede, tekrar eden ifadeler, referanslar, bağlayıcı unsurlar ve anlamsal ilişkiler gibi dilsel göstergelerin metnin genel bütünlüğüne nasıl katkı sağladığı ortaya konulmaktadır.

Türk edebiyatında benzer bağlamda yapılan çalışmalar sınırlıdır. Örneğin, Beğeni (2015), Türkçe metinlerin bağdaşıklık unsurlarıyla nasıl incelenebileceğine dair önemli bir çerçeve sunmuştur. Çalışma, dilbilimsel unsurların metnin iletişimsel işlevleriyle ilişkisini vurgulamıştır. Benzer şekilde, Yalçın (2018), Türk hikâyelerindeki bağdaşıklık unsurlarını inceleyerek bu unsurların yazarların anlatı stratejileri üzerindeki etkisini ortaya koymuştur. Bununla birlikte, bu çalışmalar genellikle genel incelemelere odaklanmış ve spesifik hikâye analizleri sınırlı kalmıştır.

Bu araştırmada, “*Bir Hayır*” adlı hikâyeyi metin dilbilimi perspektifiyle ele alarak metindeki bağdaşıklık unsurlarının nasıl bir anlam bütünlüğü sağladığını ortaya koymaktır. Çalışma, hem Ömer Seyfettin'in edebi mirasına dair yeni bir bakış açısı sunmayı hem de Türk edebiyatına özgü metin çözümleme yöntemlerine katkıda bulunmayı hedeflemektedir.

2. Yöntem

2.1. Araştırma Modeli

Bu çalışma, Ömer Seyfettin'in “*Bir Hayır*” adlı hikâyesini metin dilbilimi perspektifinden ele alarak, metindeki bağdaşıklık unsurlarını incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın teorik temeli, Halliday ve Hasan'ın (1976) bağdaşıklık teorisine dayanmaktadır. Bu bağlamda, hikâyede kullanılan tekrar, referanslar, bağlayıcı ifadeler ve anlamsal ilişkiler gibi dilsel araçların, metnin makro yapısındaki işlevi ve okuyucu tarafından algılanan anlam bütünlüğüne katkıları analiz edilmiştir. Çalışmada, bağdaşıklık unsurlarının metnin içsel düzenini nasıl desteklediği ve Ömer Seyfettin'in hikâyeciliğinin dilsel boyutlarına nasıl yansıdığı araştırılmıştır.

Araştırma yöntemi olarak nitel bir analiz yaklaşımı benimsenmiştir. Veri toplama sürecinde hikâye, dilsel bağdaşıklık unsurlarına göre bölümlere ayrılacak ve bu unsurlar içerik analizi yoluyla sınıflandırılmıştır. Veriler, tematik çözümleme yöntemi ile yorumlanarak hikâyenin anlam örgüsüne katkı sağlayan unsurlar ortaya çıkarılmıştır. Çalışmanın bağımsız değişkeni hikâyedeki bağdaşıklık unsurları (ör. tekrarlar, referanslar), bağımlı değişkeni ise hikâyenin anlam bütünlüğüdür.

2.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Bu araştırmanın evreni, Türk edebiyatında Ömer Seyfettin'in hikâyeleriyle temsil edilen erken Cumhuriyet dönemi kısa hikâye türünden oluşmaktadır. Bu dönem, dilin sadeleşmesi ve toplumsal değerlerin yansıtılması açısından zengin bir edebi içerik sunar (Gündüz, 2007). Özellikle Ömer Seyfettin'in hikâyeleri, hem dilsel hem de anlatısal özellikleriyle Türk edebiyatında bir dönüm noktası niteliğindedir. Çalışmanın evreni, Ömer Seyfettin'in bütün hikâyelerini kapsamakla birlikte, sınırlılıkları ve kapsamı belirlemek adına örneklem oluşturulmuştur.

Araştırmanın örnekleme, Ömer Seyfettin'in "Bir Hayır" adlı hikâyesi ile sınırlıdır. Bu hikâye, yazarın dil kullanımı ve bağdaşıklık unsurlarını ustalıkla bir araya getirdiği metinlerden biri olarak dikkat çekmektedir. Örneklem seçimi, amaçlı örnekleme yöntemiyle yapılmıştır (Patton, 2015). Bu yöntem, analiz edilmek üzere belirli kriterlere uygun, temsil gücü yüksek bir hikâyeyi seçmeye odaklanmıştır. Seçim kriterleri arasında, hikâyenin dil ve anlatım özelliklerinin belirgin olması, bağdaşıklık unsurlarını barındırması ve Ömer Seyfettin'in genel hikâye anlatımına ışık tutacak nitelikte olması yer almaktadır.

2.3. Verilerin Toplanması ve Analizi

Bu çalışmada veri toplama yöntemi olarak doküman analizi kullanılmıştır. Doküman analizi, yazılı materyallerin sistematik bir şekilde incelenmesini sağlayan bir nitel veri toplama yöntemidir (Bowen, 2009). Araştırmada, Ömer Seyfettin'in "Bir Hayır" adlı hikâyesi, Halliday ve Hasan'ın (1976) bağdaşıklık teorisine dayalı bir çerçeve ile analiz edilmiştir. Bu bağlamda, hikâye metni birincil veri kaynağı olarak ele alınmış, metindeki tekrar, referanslar, bağlayıcı ifadeler ve anlamsal

ilişkiler gibi dilsel unsurlar yapılandırılmış bir analiz formu aracılığıyla sistematik olarak belirlenmiştir. Doküman analizi, metindeki bağdaşıklık unsurlarının detaylı bir şekilde ortaya konulmasına olanak tanıyarak, araştırmanın nitel veri toplama sürecinin güvenilirliğini ve geçerliliğini artırmıştır.

Bir metnin büyük ölçekli yapı çözümleme ölçütleri işlev, başlık, konu, anahtar sözcükler, ana düşünce tümcesi, içerik seması, konu değişimi belirleyicileri, biçem, özet sonuç tümcesi ve izleki içeren on bir maddedir. Ömer Seyfettin'in "Bir Hayır" adlı öyküsü bu başlıklar altında incelenmiştir.

Verilerin analizi, nitel bir içerik analizi yaklaşımıyla gerçekleştirilmiştir. Metin üzerinde yapılan çözümlenmeler, belirlenen bağdaşıklık unsurlarının tematik çözümlemesini kapsamaktadır. Her bir bağdaşıklık unsurunun metindeki işlevi, anlam bütünlüğüne katkısı ve makro yapı içerisindeki rolü yorumlanmıştır. Bu süreçte, araştırmacı tarafından bir kodlama sistemi geliştirilerek elde edilen veriler ilgili bağdaşıklık unsurunun altına not edilmiştir. Elde edilen veriler içerik analizi ile yorumlanmıştır. Ayrıca, analiz sonuçları yazarın genel dil ve anlatım stratejileriyle ilişkilendirilmiş ve Türk edebiyatına özgü bağlamda yorumlanmıştır.

3. Bulgu ve Yorumlar

3.1. İşlev

Ömer Seyfettin'in "Bir Hayır" adlı hikâyesi, bağdaşıklık unsurlarından işlev çerçevesinde incelendiğinde, metnin iletişimsel ve eleştirel amaçlarla okuyucu üzerinde nasıl bir etki bıraktığı anlaşılmaktadır. Hikâye, Durmuş Ağa'nın ölüm süreci, karısının inadı ve oğullarının miras konusundaki çatışmaları üzerinden, bireylerin bencil ve ihmalcî davranışlarının toplumsal ve ahlaki sonuçlarını sorgulamaya davet eder. Bağdaşıklığın işlevsel boyutu, hikâye boyunca hem anlatının bütünlüğünü sağlamakta hem de iletişimsel amaçlarını gerçekleştirmekte kritik bir rol oynar (Halliday ve Hasan, 1976). Metin, olaylar arasında mantıksal ilişkiler kurarak okuyucunun hikâyeyi daha iyi anlamasını sağlar.

Hikâyenin iletişimsel işlevi, okuyucuya ahlaki bir ders verme ve toplumsal eleştiriler sunma amacıyla belirginleşmektedir. Özellikle, aile içi ilişkilerin bireylerin karakter oluşumları üzerindeki etkileri ve bu ilişkilerdeki zaafaların toplumsal yansımaları, hikâye boyunca ele alınan temel meselelerdir. Bununla birlikte, estetik ve eleştirel işlev, metnin derin yapısında gizlenmiş bir değer olarak ortaya çıkar.

Seyfettin'in bu eleştirel tavrı, okuyucunun ön bilgisi, dikkat düzeyi ve dünya görüşüne bağlı olarak farklı şekillerde gün yüzüne çıkar. Bu bağlamda, hikâye sadece bireylerin değil, aynı zamanda toplumsal yapının da ahlaki zaaflarına işaret eden bağdaşıklık unsurlarıyla güçlü bir eleştirel metin ortaya koymaktadır. Metindeki işlevsel bağdaşıklık unsurları, okuyucuyu düşünmeye sevk ederek metnin iletişimsel ve estetik bütünlüğünü güçlendirmektedir (Van Dijk, 1980).

3.2. Başlık

Hikayenin başlığı, hikâyenin temelindeki iyilik, vasiyet ve miras kavramlarına işaret ederek metnin eleştirel ve düşündürücü yapısını okuyucuya yansıtır. Aynı zamanda, "hayır" kelimesi üzerinden tematik bir vurgu oluşturarak metin boyunca sürdürülen ahlaki ve eleştirel mesajları güçlendirir. Bu başlık, hem estetik hem de anlamsal bağdaşıklık sağlayarak hikâyenin ana temasını destekleyen bir odak noktası sunmaktadır.

Böylece başlık, okuyucunun hikâyenin ele aldığı değerler ve mesajlar üzerinde düşünmesini teşvik eder ve hikâyenin iletişimsel işlevini tamamlar. "Bir Hayır", başlığın metin içi bağdaşıklık sağlama ve okuyucu ile hikâye arasında anlamlı bir bağ kurma işlevlerini başarılı bir şekilde yansıtmaktadır.

3.3. Konu

Ömer Seyfettin'in "Bir Hayır" adlı hikâyesi, bağdaşıklığın önemli bir unsuru olan konu açısından güçlü bir yapıya sahiptir. Hikâye, Durmuş Ağa'nın ölüm süreci ve sonrasında gelişen miras kavgası etrafında şekillenerek ölümün kaçınılmazlığı, vasiyetin önemi ve bencil davranışların olumsuz

sonuçları gibi temaları işler. Halliday ve Hasan'ın (1976) bağdaşıklık teorisine göre konu unsuru, metni bir arada tutan ve okuyucuya anlamlı bir bütünlük sunan temel bir bağdaşıklık bileşenidir. Bu bağlamda hikâyede ele alınan temalar, anlatının tutarlılığını sağlamanın yanı sıra, okuyucunun metni daha derin bir anlamda kavrayabilmesine olanak tanımaktadır.

Hikâye, ölüm gerçeğini kabul etmeme ve iyilikleri erteleme gibi insan zaaflarına vurgu yapar. Ayrıca, aile içindeki çatışmalar ve bencil tutumların, değerlerin yitirilmesine yol açabileceği anlatılır. Durmuş Ağa karakteri üzerinden anne-babaların çocuk yetiştirme konusundaki sorumlulukları ve çocukların davranışları üzerindeki etkileri de hikâyenin temel konuları arasında yer alır.

3.4. Anahtar Sözcükler

Ömer Seyfettin'in "Bir Hayır" adlı hikâyesinde, bağdaşıklığın unsurlarından biri olan anahtar sözcükler hikayenin temel temasını ve önemli noktalarını etkili bir şekilde yansıtmaktadır. Bu hikâyede belirlenen anahtar sözcükler "hayır ve hasenat, ölüm, vasiyet, miras kavgası, pişmanlık, ihmalcilik, inatçılık" gibi kavramlar, metnin ana temasını özetler ve okuyucunun hikayenin ana hatlarını kolayca kavrayabilmesini sağlamaktadır.

Anahtar sözcükler, hikayede işlenen temalarla doğrudan ilişkilidir. Durmuş Ağa'nın hayır işlerini erteleme ve ölüm sürecinde yaptığı pişmanlık, vasiyetinin yapılmasına engel olan karısının inatçılığı ve oğullarının miras kavgası gibi olaylar, bu anahtar sözcüklerin etrafında şekillenir. Aynı zamanda, hikayenin ahlaki ve toplumsal mesajlarını derinlemesine vurgulamak için bu anahtar sözcükler kullanılır. "Hayır ve hasenat" gibi kelimeler, metnin dini ve ahlaki boyutuna dikkat çekerken "pişmanlık" ve "ihmalcilik" gibi terimler, bireylerin eylemlerinin sonuçlarını sorgulayan eleştirel bir bakış açısı sunmaktadır. Bu anahtar sözcüklerin tümü, metnin anlamını derinleştirir ve bağdaşıklığı sağlayarak metnin tutarlılığını güçlendirmektedir.

3.5. Ana Düşünce Tümcəsi

Ömer Seyfettin'in "Bir Hayır" adlı hikâyesinin ana düşüncesi, insanların yaşamları boyunca yapmak istedikleri hayır işlerini ertelememeleri ve ihmal ettikleri değerlere dikkat etmeleri gerektiğidir. Bu bağlamda, hikâyede ana düşünceyi yansıtan cümlelerden biri, 46. cümle olan "Adam sağken vasiyetini filan etmeli, adının hayırlı anılması için bir şeyceğiz ayırmalı" ifadesidir. Bu cümle, hem hikâyenin ana fikrini özetler hem de metnin genelindeki ahlaki eleştiriyi destekler.

Cümledeki vurgulanan mesaj, insanların yaşamları boyunca iyilik yapmanın ve hayır işlemenin ne kadar önemli olduğunu belirtirken bu eylemlerin ölüm yaklaşmadan önce yapılması gerektiğine dikkat çeker. Durmuş Ağa karakterinin ihmalci tutumu üzerinden, hayır işlerinin ertelenmesinin pişmanlıkla sonuçlanacağı eleştirilir. Bu ana düşünce tümcəsi, hikayenin temel mesajını ve iletişimsel amacını açıkça ortaya koyar. Yazar, okuyucuyu, hayatta iken yapmaları gereken iyilikleri ve sorumlulukları ertelememeleri konusunda uyarırken, aynı zamanda yaşamın geçiciliği ve ölümün kaçınılmazlığına dair bir farkındalık oluşturmaktadır.

3.6. İçerik Seması

Ömer Seyfettin'in "Bir Hayır" adlı hikâyesi, hem yapısal hem de anlam açısından katmanlı bir yapıya sahiptir. Bu çok katmanlı yapının bağdaşıklık unsurlarından biri olan içerik seması, metnin farklı bölümlerinin birbirine nasıl bağlı olduğunu, her bir bölümün ana temasına nasıl hizmet ettiğini ve hikâyenin genel anlam bütünlüğünü nasıl sağladığını ortaya koyar.

Hikâye toplamda 851 kelime ve 130 cümle içerirken bu cümleler belirli bölümlere ayrılmıştır. İlk 26 cümle, giriş bölümü olarak tanımlanmıştır. Bu bölümde, Durmuş Ağa'nın ölmeden önceki çaresiz hali ve karısının ölümü kabullenememesi anlatılmaktadır. Giriş bölümünde, yazarın kullandığı dilsel bağlaçlar ve yapı, hikayenin ana temalarına zemin hazırlar. "Hayır" işlerini erteleme, pişmanlık ve ihmal etme gibi unsurlar burada okuyucuya tanıtılır.

Gelişme bölümü, 26. ve 127. cümleler arasında yer almakta ve kendi içinde altı kısma ayrılmaktadır. İlk kısımda, Durmuş Ağa'nın sağlıklı iken yapmadığı hayır işlerinden duyduğu pişmanlık (127-130. cümleler), ikinci kısımda ise çocuklarının kötülükleri ve hayırsızlıkları (31-36. cümleler) işlenir. Yazar, bu kısımlarda, her bir karakterin motivasyonlarını ve aralarındaki ilişkileri ayrıntılı bir şekilde ortaya koyar. Özellikle 36-53. cümlelerde, Durmuş Ağa'nın vasiyetini yapmak için Hacı Ağa ile görüşmek istemesi ve Hacı Ağa'nın öğütlerini hatırlaması gibi unsurlar, metnin bağdaşıklık düzeyini artırır.

Sonraki bölümler (54-97. cümleler), Durmuş Ağa'nın ölümünden önceki son anlarına odaklanır. Bu bölümde, ailenin vurdumduymaz tutumları ve ölüm anı arasındaki gerilim aktarılır. Ardından, 98-106. cümlelerde, çocukların miras kavgası ve bunun üzerine verilen nasihatler (107.-127. cümleler) hikayenin toplumsal eleştirisini pekiştirir. Son olarak 128.-130. cümlelerdeki sonuç bölümü, hikayenin genel temasını toparlayarak, ailenin perişan durumunu ve köy halkının eleştirilerini anlatır.

3.7. Konu Değişimi Belirleyicileri

Ömer Seyfettin'in "Bir Hayır" adlı hikâyesinde, konu değişimi belirleyicilerinin etkili kullanımı, metnin anlaşılabilirliğini artıran önemli bir bağdaşıklık unsuru olarak öne çıkmaktadır. Metin, Durmuş Ağa'nın ölüm döşeğindeki haliyle başlayıp, çeşitli konular arasındaki geçişlerle ilerler. Hikâyedeki konu değişimi belirleyicileri, metnin izlediği anlam akışını güçlendirir ve okuyucunun metni daha kolay takip etmesini sağlamaktadır.

Hikâyenin başında, Durmuş Ağa'nın yatağındaki aciz durumu anlatılır. Konu değişim belirleyicileri, hikayede geçişlerin belirgin olmasına yardımcı olmaktadır. Örneğin, 27. cümledeki "Ah nittim de böyle bekledim!" ifadesi, konu değişimini işaret eder ve Durmuş Ağa'nın hayatta iken yapması gereken hayır işlerini sürekli ertelemesinin pişmanlıkla sonuçlanması üzerine bir geçiş başlatır. Hikayede bu tarz geçişler, Durmuş Ağa'nın pişmanlıklarından başlayıp hayırsız

oğullarının kötü davranışlarına ve nihayetinde miras kavgasına kadar devam eder. Özellikle 60. cümlede “*İkisi de inatçıydı*” ifadesi ile konunun hayırsız çocuklar ve inatçı eşe kaydığı görülür.

Metnin ilerleyen bölümlerinde, Hacı Ağa'nın hikâyesinin odak noktası haline gelmesiyle birlikte, konu değişim belirleyicilerinin kullanımı dikkat çeker. 98. cümledeki “*Oğulları, mirasın üzerine aç kurt gibi atılmışlar...*” ifadesi, hikayenin odak noktasını değiştirerek Durmuş Ağa'nın ölümünden sonra çocuklarının açgözlülükleri ve miras kavgasına yönlendirir. Ardından 112. cümledeki “*Ülen, ne çekişip duruyorsunuz*” ifadesi, Hacı Ağa'nın tavsiyeleri ve öğütleri ile yeni bir tema başlatır. Bu şekilde, hikaye farklı konular arasında geçiş yaparak, ailenin iç çekişmeleri, toplumun tepkisi ve Durmuş Ağa'nın ölümüne dair pişmanlıkları işlemeye devam eder.

3.8. Biçem

Ömer Seyfettin'in “Bir Hayır” adlı hikâyesi, sade ve akıcı bir dil ile anlatılmış, biçem unsurları bağdaşıklık kuramına uygun bir şekilde yapılandırılmıştır. Metnin anlatımı, okuyucunun dikkatini çekmek ve olayların akışını kolaylıkla takip etmesini sağlamak amacıyla üçüncü tekil şahıs bakış açısı ile kaleme alınmıştır. Olay örgüsü yerel ve gerçekçi bir üslupla aktarılırken kullanılan diyaloglar hem hikayenin bağdaşıklığını güçlendirmiş hem de karakterlerin duygu dünyasını okuyuculara etkili bir biçimde yansıtmıştır.

Yerel konuşma dilinin kullanımı, bağdaşıklık açısından metindeki karakterlerin sosyal çevresini ve kültürel bağlamını okuyucuya hissettiren önemli bir araçtır. Örneğin, “*Yahu, ben ölüyom!*”, “*Sen garışma...*”, “*Nideceksin ki?..*”, “*Ah nittim de...*” gibi ifadeler, hikayede Durmuş Ağa ve ailesinin içten duygularını ve günlük yaşamlarını otantik bir şekilde yansıtır. Bu tür doğal ve gerçekçi üslup, okuyucunun metinle özdeşleşmesini kolaylaştırır ve metin içi bağların güçlenmesine olanak tanır (Halliday & Hasan, 1976). Ayrıca, kullanılan tasvirler ve tekrarlar, hikayenin duygusal etkisini artırırken olaylar arasındaki bağlantıyı da belirginleştirmektedir.

Hikayede etkileyici bir anlatım oluşturmak için çeşitli dil ve üslup öğelerini ustalıkla kullanılmaktadır. Metinde yer alan “çok, kadar, oldukça” gibi derecelendirme zarfları, hikayenin duygusal derinliğini artırarak okuyucunun karakterlere empati kurmasını sağlar. Örneğin, “*O kadar kuru, o kadar zayıf, o kadar cansızdı ki...*” ifadesi, Durmuş Ağa'nın ölüm döşeğindeki halini dramatik bir şekilde betimleyerek okuyucunun onun fiziksel ve duygusal durumunu anlamasına olanak tanır.

Karakterlerin davranışları ve kişilikleri, hikaye boyunca tekrarlanan unsurlarla okuyucuya etkili bir şekilde aktarılır. Özellikle Durmuş Ağa'nın eşinin inatçılığını ifade eden “*Hedi sus, hedi sus!*” gibi cümlelerin sıkça tekrarlanması, eşinin tutumunu belirginleştirirken okuyucunun bu durumu daha iyi kavramasını sağlar.

Ayrıca hikayedeki diyaloglar, karakterlerin kişiliklerini ve duygusal durumlarını yansıtan güçlü araçlar olarak işlev görür. Örneğin, Durmuş Ağa'nın sürekli vasiyetini belirtmek istemesi ve bu isteğin eşinin inadıyla engellenmesi, onun pişmanlığını ve çaresizliğini vurgular. Bu diyaloglar, hikayede karakterlerin bireysel özelliklerini ve aralarındaki çatışmaları okuyucuya net bir şekilde yansıtır.

Yazarın içsel monologlara yer vermesi, karakterlerin iç dünyasını derinlemesine keşfetme imkanı sunar. Örneğin, “*Yalnız canım kaldı. O da çıkacak...*” gibi ifadeler, Durmuş Ağa'nın ölüm korkusunu ve pişmanlıklarını okuyucuya etkileyici bir şekilde aktarır. Bu tür monologlar, okuyucunun karakterle duygusal bağ kurmasını sağlarken hikayenin bağdaşıklığını artıran önemli unsurlar arasında yer alır.

3.9. Özet

Hikayede yaşlı Durmuş Ağa, karısı ve iki oğlu, komşuları Hacı Ağa olmak üzere beş tane kahraman yer almaktadır. Hac ve hayır işleri için biriktirdiği paraları harcamayı sürekli erteleyen Durmuş Ağa adında bir köylü yaşlanınca hastalanır ve yatağa düşer. Ölümünün yaklaştığını anlayan

Durmuş Ağa, bu durumdan dolayı aşırı derecede pişmanlık duyar ve ölmeden önce vasiyetini bildirmek için eşinden komşusu Hacı Ağa'yı çağırmasını ister. Ancak eşi inat eder, buna aldırılmaz ve adamın öleceğini de bir türlü kabul etmez ve adamın isteğini yerine getirmez. Kısa bir süre sonra vefat eden Durmuş Ağa'nın ailesi ölmeden önce son isteğini yerine getirmez.

Böylece Durmuş Ağa'nın, hayatı boyunca hep erteleyip ihmal ettiği hayır işleri gerçekleşmez. Eşi gibi inatçı ve aç gözlü olan iki oğlu da babalarının ölümünden hemen sonra kalan malları paylaşmaya başlar, ancak miras kavgasına girerler ve sonunda evi de yıkarlar. Babalarından miras kalan köpeği de kavgaya tutuşarak ikiye bölmek isterler. Ancak Hacı Ağa onları durdurur ve en azından sahibinin hatırı için köpeği rahat bırakmalarını ister. Köy halkı hem Durmuş Ağa'nın haline, hem de yıkılan evin etrafında açlıktan ve soğuktan inleyerek hayatta kalmaya çalışan köpeğin haline acır ve "Rahmetli Durmuş Ağa, oğullarına kendini sevdirseydi, ne mezarı taşsız kalır, ne de böyle mevlitsiz, hayırsız, hasenatsız bir şekilde toprak altına gömülürdü" şeklinde arkasından konuşurlar.

3.10. Sonuç Tümcəsi

İncelenen metnin sonuç cümlesi 130. cümle olan ve köy halkının dedikosunu anlatan: "*Rahmetli Durmuş Ağa, kötülük etmeyip, bu köpek kadar, oğullarına da kendini sevdirseydi, ne mezarı taşsız kalır, ne de böyle mevlütsüz, hayırsız, hasenatsız toprak altında yatırdı bugün...*" cümlesidir. Hikayenin en önemli ifadesi olan bu söz cümle metnin başlangıcı ile de bir köprü kurmakta ve metnin konusunu bir nevi özetlemektedir. Okuyucuya ders verme amacı güden bu son cümle ile yazar köy halkının konuşmaları üzerinden okuyucuyu bir takım eylemlere yönlendirmekte ve okuyucuda davranış değişimi ve gelişimi oluşturmaya çalışmaktadır.

Bu sonuç cümlesi, hikaye boyunca işlenen temaları (ölüm, pişmanlık, hayırseverlik, miras kavgası) bir arada sunarak hikayenin ana fikrini özetler. Durmuş Ağa'nın oğullarıyla ilişkisini ve hayır işleri konusundaki ihmalkarlığını eleştiren bu cümle, hikayenin başlangıcıyla da güçlü bir bağlantı kurar.

Yazar, köy halkının ağzından verdiği bu cümleyle, bireysel ihmallerin toplumsal yargılara ve eleştirilere yol açtığını göstermektedir. Hikaye boyunca hayırseverlik yapmayı erteleyen ve ailesine sevgi göstermeyen Durmuş Ağa'nın ölümünden sonra, halkın onun hakkında yaptığı yorumlar toplumsal eleştiriyi derinleştirir.

Sonuç cümlesi, yalnızca hikaye karakterleriyle sınırlı bir değerlendirme değil, aynı zamanda okuyucuya yönelik bir çağrı niteliğindedir. Hayır işlerini zamanında yapmanın ve aile ilişkilerini güçlü tutmanın önemi, bu cümlede dolaylı bir ders olarak sunulmuştur.

3.11. İzlek

İncelenen metindeki izlek, *"ihmalciliğin ve değerlerin yitirilmesinin sonuçları"* olarak tanımlanabilir. İzlek, metnin altında yatan temaları ve toplumsal eleştiriyi içermektedir. Metin, okuyucuya ihmalin, değerlerin yitirilmesinin ve bencilliğin sonuçlarını düşünme fırsatı sunmaktadır. Bu izlek, okuyucunun yaşamın değerlerini sorgulamasını, dikkatini çekilen değerlere odaklanmasını ve davranış değişikliği yapmasını amaçlamaktadır (Günay, 2013; Korkut, 2013).

Hikayenin izleği, okuyucuya sadece Durmuş Ağa'nın yaşadığı bireysel dramı değil, aynı zamanda toplumda yaygın olan ihmalcilik ve değer yitimi gibi sorunları düşündürmek için bir araçtır. Yazar, bu izleği işleyerek okuyucunun: Hayatın geçici olduğunu, değerlerin ve sorumlulukların ihmal edilmemesi gerektiğini ve manevi bağların ve toplumsal dayanışmanın önemini sorgulamasını hedefler.

4. Sonuç ve Öneriler

4.1. Sonuçlar

Ömer Seyfettin'in hikâyesinin sadece bireysel anlatım gücüyle değil, aynı zamanda bağdaşıklık unsurlarını etkili bir şekilde kullanarak okuyucuda anlam bütünlüğü oluşturduğu görülmektedir.

Bu durum, yazarın dil kullanımı ve metin organizasyonu konusundaki ustalığını ortaya koymaktadır.

Hikayedeki çok katmanlı anlatım, bağdaşıklıkın konu unsuru aracılığıyla hikâyenin hem ahlaki hem de toplumsal mesajlarını güçlü bir şekilde iletmektedir. Böylece, metnin iletişimsel işlevi zenginleşir ve okuyucunun hikâyeyi eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirmesi sağlanmaktadır.

Hikâyenin her bölümü, ana temanın farklı yönlerini ele alırken aynı zamanda metnin bağdaşıklıkını güçlendiren dilsel unsurlar içerir. İçerik seması, metnin yapısal bütünlüğünü sağlamak için her bölümün bir öncekilerle nasıl bağlantılı olduğunu ve her bir unsuru nasıl tamamladığını gösterir. Bu yapısal düzen, hikayenin eleştirel mesajlarını daha derinlemesine işler ve okuyucunun metni anlamasını kolaylaştırdığı görülmektedir.

Hikâyedeki konu değişimi belirleyicilerinin doğru kullanımı, metnin anlamını netleştirir ve okuyucunun hikayenin ana temalarına daha rahat odaklanmasını sağlar. Bu, metnin bağdaşıklıkını pekiştiren ve okuma sürecini kolaylaştıran bir unsur olarak işlev görür.

Hikayede kullanılan derecelendirme zarfları, tekrar eden ifadeler, diyaloglar ve içsel monologlar, hem anlatımı güçlendiren hem de bağdaşıklıkı destekleyen öğelerdir. Yazar, bu unsurları hikayenin ana fikirlerini ve duygusal derinliğini okuyucuya etkili bir şekilde iletmek için kullanmıştır.

Sonuç cümlesinin dili, sade ve etkileyicidir. Yerel bir anlatım üslubu kullanılarak halkın Durmuş Ağa hakkındaki yorumları doğrudan ve samimi bir şekilde aktarılmıştır. Bu durum, hikayenin gerçekçiliğini artırarak okuyucuyu daha derinden etkiler. Hikayenin sonuç cümlesi, metnin bütünlüğünü ve anlamını tamamlayan, aynı zamanda okuyucuyu hikaye boyunca düşündürten ana fikirleri özetleyen bir ifadeyle sonlanmaktadır. Bu cümle, hikayenin ahlaki ve toplumsal mesajını vurgulayarak metne etkili bir kapanış sağlamaktadır.

İzlek, metnin derin anlam katmanını oluşturarak hikayeyi yalnızca olaylar dizisi olmaktan çıkarır ve okuyucuya bir yaşam dersi sunar. Bu, hikayeyi daha evrensel ve etkileyici bir hale getirerek Ömer Seyfettin'in didaktik anlatımının başarısını ortaya koyar.

Durmuş Ağa'nın hayır işlerini sürekli ertelemesi ve pişmanlıkları, hikayenin ana yapısını oluşturur. Ölüm döşeginde vasiyetini yapamaması ve bunun doğurduğu sonuçlar, ihmalciliğin bireysel ve toplumsal yansımalarını gözler önüne sermektedir. Oğulları arasında çıkan miras kavgası, babalarının onlara bıraktığı değerlerin yalnızca maddi boyutuna odaklandıklarını göstermektedir. Bu durum, aile içindeki bağların ve manevi değerlerin zayıflamasının bir yansımasıdır.

Köy halkının Durmuş Ağa ve ailesi hakkındaki eleştirileri, bireyin toplum karşısındaki sorumluluğunu da vurgular. Hikaye, yalnızca bir ailenin değil, toplumun geneline yönelik bir değer sorgulaması yapmaktadır.

4.2. Öneriler

Hikaye, özellikle ihmalcilik, hayırseverlik, aile bağlarının önemi ve bencilliğin sonuçları gibi temaları işlemesi nedeniyle, değer eğitimi bağlamında ortaöğretim ve üniversite müfredatında kullanılabilir.

Ömer Seyfettin'in sade ve akıcı üslubu, anlatı analizleri ve yazı çalışmaları için örnek teşkil edebilir. Hikayenin yapısal özellikleri, karakterlerin gerçekçi tasvirleri ve etkili diyaloglar, anlatım tekniklerini öğretmek için kullanılabilir.

Hikayenin ihmal ve değer kaybı temaları, toplumda sorumluluk bilincini artırmaya yönelik projelere ilham verebilir. Örneğin, toplumda aile içi iletişim, vasiyetin önemi ve toplumsal dayanışma gibi konularda farkındalık oluşturulabilir.

Hikaye, aile bağlarının güçlendirilmesi ve ihmalin sonuçlarının ele alınacağı çalıştay veya seminerlerde tartışma konusu olabilir.

Hikaye, Türk edebiyatında karakter ve kişilik çözümlenmeleri üzerine derinlemesine incelemeler için bir temel sunabilir. Özellikle Durmuş Ağa ve oğulları gibi karakterlerin davranışlarının psikolojik açıdan irdelenmesi akademik araştırmalar için uygun bir konu olabilir.

Metin, Türk köy yaşamındaki toplumsal yapıyı ve geleneklerin modern toplumdaki yerini analiz etmek için bir model olarak kullanılabilir.

Hikaye, bireylerin vasiyetlerini yapmalarının sadece hukuki değil, aynı zamanda manevi bir sorumluluk olduğuna dikkat çekerek bu konuda bilinçlendirme çalışmaları yapılmasını teşvik edebilir.

Hikaye, dizi, kısa film ya da tiyatro gibi modern sanat biçimlerine uyarlanarak geniş bir kitleye ulaştırılabilir. Bu, hem hikayenin mesajını yaymak hem de kültürel mirası yaşatmak açısından faydalı olacaktır.

Hikaye gibi klasik eserlerin dijital platformlara taşınarak daha geniş bir okuyucu kitlesine ulaştırılması sağlanabilir.

Hikayeden yola çıkarak bireylerin hayır işlerini ve topluma katkılarını hayatta iken gerçekleştirmeleri gerektiği bilinci vurgulanabilir. Bu tema üzerinden sivil toplum kuruluşları ile iş birliği yapılabilir.

Kaynaklar

- Beğeni, Z. (2015). *Türkçe metinlerde bağdaşıklık unsurlarının incelenmesi*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27–40.
- Brown, G. ve Yule, G. (1983). *Discourse Analysis*. Cambridge University Press.
- Gündüz, M. (2007). *Ömer Seyfettin'in edebiyatı ve dili*. Akçağ Yayınları.
- Halliday, M. A. K. ve Hasan, R. (1976). *Cohesion in English*. London: Longman.
- Patton, M. Q. (2015). *Qualitative research & evaluation methods* (4th ed.). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Van Dijk, T. A. (1980). *Macrostructures: An interdisciplinary study of global structures in discourse, interaction, and cognition*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Yalçın, E. (2018). *Türk hikâyelerinde bağdaşıklık unsurlarının işlevleri*. İstanbul: Literatürk Yayıncılık.